
Helse som fortjent?

FRA FORENINGEN

AARSETH HP

Det vesentligste grunnlag for en positiv utvikling av folkehelsen er en generell velstandsøkning. At denne påstand har gyldighet i de internasjonale sammenligninger, synes nokså åpenbar for de fleste. Imidlertid blir vi stadig minnet på at også i vårt rike land er helse, sykdom og dødelighet ulikt fordelt både mellom landsdelene og innen en kommune. Dettetema ble beskrevet og analysert i årets første nummer av Tidsskriftet. De lærde strider om hvorvidt den ujevne fordeling av økonomiske og sosiale goder i seg selv er årsaken, eller om økt sykkelighet og dødelighet fullt ut forklares ved den enkeltes egne risikofaktorer.

Svaret er kanskje både - og. Det gjenstår imidlertid som et ugjendrivelig faktum at alle lag i samfunnet ikke nyttiggjør seg den kunnskap vi har om de årsaker til sykdom som den enkelte i stor utstrekning kan påvirke selv. Det er neppe noen stor forskjell i det generelle kunnskapsnivået omkring disse forholdene, og det er heller ingen grunn til å tro at den sunne fornuft er ujevnt fordelt. Til en viss grad kan økonomiske forhold gjøre det vanskeligere å leve "riktig", men på mange områder er det motsatt tilfelle. Et spørsmål vi må stille til oss selv som leger er om vi formidler deriktige tingene på en riktig måte til de riktige grupper når vi gir råd om helseforebyggende tiltak.

Legeforeningen har hatt et utvalg med mandat å se på legens rolle i helsefremmende/sykdomsforebyggende arbeid for barn og unge. Dette utvalget har nettopp avgitt sin foreløpige innstilling. Denne sendes til relevante yrkesforeninger og spesialforeninger, på grunnlag av høringsuttalelsene vil utvalget bli bedt om å foreslå et konkret handlingsprogram. Et slikt handlingsprogram må både ta sikte på å bedre organiseringen av forebyggende arbeid, men også å gi den enkelte lege økt kunnskap og større motivasjon for å gå inn i dette viktige arbeidet.

Det er erfaringer om at målrettet, oppsøkende virksomhet mot utvalgte grupper gir gode resultater når man "treffer" gruppen. Gode eksempler er halveringen av antall provoserte aborter blant unge jenter i en bydel i Oslo, og den kraftige reduksjonen av røykende gravide. Dessverre er det slik at vi i vårt land i liten grad har vist vilje til å gjøre noe med den viktigste enkeltårsak til økt dødelighet:

bruk av tobakk. Derfor er også statistikken fra Statistisksentralbyrå for 1997 nedslående lesing. Antall dagligrøykere i den voksne befolkning er ikke synkende. Det betyr attilveksten av unge røykere er stabil, de siste to år kan det til og med se ut som om flere i aldersgruppen 16-19 år erdagligrøykere. Hvert år begynner mer enn 10000 nye tenåringer å røyke. Vi vet alle hvor vanskelig det er å slutte nårman først har begynt. Sannsynligheten for at disse vil fortsette å røyke i voksen alder er stor, halvparten av disseigjen vil forkorte sitt liv med 15-20 år. Det er derfor større innsats må rettes mot ungdommen, før de begynner årøyke.

Til tross for vårt strenge reklameforbud og vår relativt strenge røykelov som blant annet forbyr salg av tobakk tilbarn under 18 år, er forbildene som er med å skape barns vaner hva angår røyking like dårlige. Den negative holdningbl.a. mediene har vist mot den nye røykeloven fra årsskiftet er derfor deprimerende.

Det er interessant i denne sammenheng at andel filmer fra den amerikanske filmindustri hvor rolleidolene røyker pålærretet har økt fra 35% til 80% i løpet av tre år. Det kan være vanskelig å forstå at dette er nødvendig for detkunstneriske uttrykk.

Vi må kunne konstatere at forbud mot salg av tobakk til barn ikke har hatt den ønskede effekt. Legeforeningenforeslo allerede i 1993 en innføring av et bevillingssystem for tobakksomsetning. Dette forslaget tas nå opp på nytt avTobakksfritt, en samarbeidsorganisasjon for flere aktører som er aktive i sykdomsforebyggende arbeid. En slikbevillingsordning kan gi grunnlag for effektive sanksjoner mot selgere som ikke følger loven.

Hans Petter Aarseth
president

Publisert: 28. februar 1998. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. februar 2026.